

Vagn Holmboe: Danish Street Cries. A study of their musical structure and a complete edition of tunes with words collected before 1960. Forlaget Kragen ApS. København 1988. 171 s., – illustrationer, noder. (Acta Ethnomusicologica Danica 5, Dansk Folkemindesamling Skrifter 6).

Efter at have ligget mere end halvtres år i skuffen har Vagn Holmboes arbejde om danske gaderåb endelig set dagens lys. Vi er flere, der længe har håbet på, at det ville ske. Forfatterens spændende artikel i *Dansk Musiktidskrift* 1938 (s. 171-179) om københavnske gadesange havde vakt manges interesse. Selv overværede jeg i begyndelsen af tresserne i Dansk Folkemindesamling hans inspirede foredrag om emnet og har siden med mellemrum prøvet at skubbe til ham. Men der var altid lige en symfoni, der skulle skrives først, og det er jo da en god undskyldning. Men omsider fik Holmboe dog hentet gaderåbene frem og lagt sidste hånd på arbejdet, der derefter blev udgivet som bind 5 i Dansk Folkemindesamlings etnomusikologiske serie. — Det bør i øvrigt nævnes, at Dansk Folkemindesamling samtidig med bogen udgav et glimrende kassettebånd med ældre og nyere optagelser af danske gaderåb.

I sit forord fortæller arkivar Svend Nielsen om forfatterens samarbejde med Dansk Folkemindesamling omkring gaderåbene. Det startede allerede i 1936, efter at Holmboe havde gjort optegnelser på Østerbro og nu ønskede at se, hvilke materialer der i øvrigt fandtes.

Bogen indeholder fem hovedkapitler. 1) Gaderåb fra København 1935-1940 (s. 11-64), 2) Gaderåb fra København 1860-1935 (s. 65-76), 3) Gaderåb fra danske provinsbyer 1880-1967 (s. 77-84), 4) Konklusion (s. 85-90) og 5) Transkriptioner af i alt 370 gaderåb (s. 91-152). Hertil føjes en tabel med noter om de forskellige optegnelser oprindelse (s. 153-164), en litteraturfortegnelse (s. 165-167) og et resumé på dansk (s. 169-171).

Første kapitel er det mest omfattende. Heri fortæller forfatteren om baggrunden for sit arbejde og om indsamlingen hos gadesælgerne. Han gør rede for materialet, for sine metoder til dets transskription og klassifikation, for de forskellige typer og deres særpræg. Holmboes interesse for folkemusik blev for alvor vakt i 1933 under et studieophold i Rumænien, hvor han sammen med sin unge brud, Meta May Holmboe, rejste rundt i bjergene og optegnede folkemelodier. Efter hjemkomsten til Danmark lyttede han derfor med ny opmærksomhed til de velkendte gaderåb og påbegyndte en nedskrivning, der snart tog et sådant omfang, at det blev nødvendigt med en egentlig systematik. I løbet af årene 1935-40 indsamlede Holmboe egenhændigt 242 gaderåb i København, senere supplerede han dem med ældre og nyere råb, som andre havde optegnet i København og i danske provinsbyer. Det er hele dette materiale, der danner grundlag for Holmboes undersøgelse.

Meloditransskriptionerne er udført i fuld overensstemmelse med de principper, som etnomusikologien anvender – dvs. at de er noteret i vort vestlige liniesystem med tilføjelse af en række diakritiske tegn til angivelse af specielle træk i udførelsen. At notere disse musikalske ytringer, der i overvejende grad repræsen-

terer overgangsformer mellem tale, råb og egentlig sang, er ikke uden problemer. På den ene side vil man gerne skabe et overblik over de generelle træk, på den anden side må notationen være så nøjagtig, at stilens ejendommeligheder synliggøres. At Holmboe mestrer denne balancegang, ses af de omhyggeligt udførte transskriptioner, der er gengivet som facsimile i hans egen håndskrift. Under moderne har han noteret teksten, og her gælder i virkeligheden et tilsvarende princip: Ordene er hverken skrevet med normaliseret retskrivning eller i nøjagtig fonetisk gengivelse, men på en måde, der ikke lader nogen i tvivl om, hvordan de har lydt. Under de danske tekster er trykt en engelsk oversættelse for den udenlandske læser.

I indledningen kan man læse om de foretrukne vokaler og vokalkvaliteter, om de ændringer, som ordene undergår i råbene, samt om teksten, der normalt omfatter varens navn, varens kvalitet og dens pris.

For bedre at kunne sammenligne transskriptionerne har Holmboe transponeret dem til en fælles tone – en metode, som i sin tid blev foreslået af den finske forsker Ilmari Krohn, straks efter benyttet af Béla Bartók og siden af mange andre. Men mens deres optegnelser af folkesange normalt er transponeret til en fælles sluttone, så har Holmboe ud fra sin erkendelse af materialets særlige karakter og de ustabile sluttone i gadesangene valgt en anden tone, nemlig recitationstonen, og dermed fundet en lige så gyldig fællesnævner.

Også med hensyn til grupperingen af materialet har Holmboe set sig nødsaget til at gå sine egne veje. Da hans hovedformål har været at finde frem til de musikalske love for gadehandlernes råb og sange, nyttede det ikke at inddele dem efter den vare, der skulle sælges, således som det ses i flere europæiske samlinger. De almindelige klassificeringsmetoder for folkemusik i henhold til omfang, metrum og form var heller ikke tilstrækkelige. Altså måtte selve materialet endnu engang være det naturlige udgangspunkt for inddelingen.

Holmboe skelner mellem råb, halv-råb og elementære recitativiske typer. Det almindelige råb har ikke umiddelbart nogen musikalsk interesse, hvorimod halv-råbet med sine rytmiske figurer og enkelte bestemmelige tonehøjder kommer i betragtning. Den væsentligste gruppe udgøres af de elementære recitativiske typer, hvor det korte non-legato halv-råb omdannes og stiliseres og nærmer sig sang. Her opstiller Holmboe tre prototyper: et statisk recitativ på en gentagen tone uden andre accenter end selve recitationstonen, et dynamisk recitativ med accenter ved siden af og navnlig over recitationstonen og et ekstatisk recitativ med eller uden accenter, men med en dalende melodistruktur fra recitationstonen.

Disse tre prototyper er udgangspunktet for alle de melodiske formler og motiver, som forekommer i de undersøgte gaderåb. Som de to vigtigste fremhæver Holmboe de perihetiske motiver, der karakteriseres af en melodisk kredsen omkring centraltonen, og de ekstatiske motiver, der er dalende i såvel tonehøjde som tonestyrke.

På samme systematiske måde behandler forfatteren spørgsmålene vedrørende intonation og portamento, statiske og dynamiske accenter og disses afhængighed

af eller modsætning til det talte sprog, endvidere gaderåbenes form fra de ganske enkle til mere udbyggede strukturer, samt visse tendenser til stilisering.

Efter dette grundlæggende første kapitel, der bygger på forfatterens personlige erfaringer med københavnske gaderåb i årene 1935-40, følger kapitlerne om ældre københavnske gaderåb 1860-1935 og om gaderåb i provinsen 1880-1967. Mange af disse optegnelser forefindes i Dansk Folkemindesamlings arkiver, og Holmboe beskriver kildematerialets forskelligartede karakter, og hvordan han har ændret notationen, så den stemmer overens med det øvrige materiale. Forfatteren konstaterer blandt andet, at fiskeråbene overalt er det mest udbredte, og mange af de lidt ældre læsere vil nikke genkendende til Skærslippersangen, som var meget populær i trediverne.

Efter ca. 60 sider med nodetransskriptioner følger en tabeloversigt over de 366 gaderåb, en fortegnelse over den danske og udenlandske litteratur, som Holmboe har benyttet, samt et dansk resumé, hvori Holmboe konkluderer, at "gaderåbet er en recitativisk form, udgået af råbet og højkrøstet tale. Det opstår gradvis eller spontant af sproget, når stemmen får mulighed for at hvile på ordenes vokaler og kan adskilles i tre elementære typer: statisk, dynamisk og ekstatisk recitation. Af disse typer er der opstået en række formler som i store træk er ens over hele landet og som udnyttes improvisatorisk til varesalg. Disse formler kan udvikles til melodiske motiver, der i flere tilfælde har en over hundredårig tradition bag sig og som viser dialektforskelle, især mellem København og de jyske provinsbyer."

Forfatterens måde at behandle sit stof på fører tanken hen på Béla Bartók. Ligesom denne folkemusikforskningens pionér i Europa går han udpræget stilanalytisk til værks, og samtidig mærker man hans medleven med de mennesker, der står bag det indsamlede materiale.

Vagn Holmboes afhandling foreligger på engelsk i Anne Lockharts oversættelse, hvilket er betydningsfuldt for dens udbredelsesmuligheder i udlandet. Den vil afgjort vække interesse, for det er en ganske enestående samling af gaderåb, der her bringes frem for offentligheden. Bogen har et attraktivt udseende, en pæn layout og er smukt illustreret med ældre kobberstik, gouacher og tegninger samt med Meta May Holmboes egne fotografier. Der forekommer kun få trykfejl.

Vagn Holmboe fortalte mig engang, at han som ung befandt sig i et dilemma, idet han måtte tage stilling til, om han skulle vie sit liv til kompositionen eller til videnskaben. Begge dele tiltrak ham, og han havde svært ved at vælge. Han valgte dog at blive komponist, hvad næppe nogen vil beklage. Med sin afhandling om danske gaderåb har han vist os, at han også er videnskabsmand.

Birthe Trærup